

Əbədi ömrün izləri

Dahi bəstəkar Fikrət Əmirovun adına mədəniyyətimizin bir çox sahələrində rast gəlinir və qüdrətli bir sənətkar olan F.Əmirovun xatirəsi bir çox sahələrdə əbədləşdirilib. Xalqımız milli mədəniyyətimizin tanınması sahəsində mühüm töhfələr verən sevimli bəstəkarının adını hər zaman qoruyub saxlamışdır. Ölkəmizdə dünya şöhrətli musiqi xadiminin adını daşıyan mədəniyyət ocaqları, ansambl, küçə, park və s. digər məkanlar vardır.

Azərbaycan Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblı artıq otuz ildir ki, Fikrət Əmirovun adını daşıyır. 1938-ci ildə dahi Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən yaradılan bu kollektivə 1992-ci ildə Fikrət Əmirovun adı verilmişdir.

1962-ci ildə əsası qoyulan və Bakı Şəhər Mədəniyyət Baş İdarəsinin tabeliyində fəaliyyət göstərən 6 nömrəli onbirlik İncəsənət məktəbi də Fikrət Əmirovun adını daşıyır. Məktəbdə musiqi alətlərinin tədrisi

ilə yanaşı, 1999-cu ildən rəssamlıq və xoreografiya şöbələri də fəaliyyət göstərir.

Bəstəkarın doğulub, boya-başa çatdığı Gəncə şəhərindəki filarmoniya 1935-ci ildə Ü.Hacıbəylinin təşəbbüsü ilə yaradılıb. 1949-cu ildə fəaliyyətini dayandıran filarmoniya, 1990-cı ildə yenidən işini bərpa edib. Elə həmin ildə filarmoniyaya Fikrət Əmirovun adı verilib. 2017-ci il noyabrın 10-da Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə filarmoniyanın yeni binasının açılış mərasimi olub. Şərq memarlığının ən dəyərli elementlərini özündə

birləşdirən binada beynəlxalq və respublika səviyyəli tədbirlər uğurla həyata keçirilir. Hazırda filarmoniyanın tərkibində "Göygöl" Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblı, Xalq çalğı alətləri orkestri və Kamera orkestri fəaliyyət göstərir.

Gəncə Regional Mədəniyyət İdarəsinin (RMI) tabeliyində fəaliyyət göstərən Gəncə şəhər 1 nömrəli Uşaq musiqi məktəbi də Fikrət Əmirovun adını daşıyır. Məktəb 1923-cü ildə F.Əmirovun atası, bəstəkar, tarzən Məşədi Cəmil Əmirovun səyi, Üzeyir Hacıbəyli və Bülbülün köməliyi ilə yaradılıb. 1987-ci ildən görkəmli bəstəkarın adı verilən təhsil ocağında hazırda 12 ixtisas üzrə (fortepiano, violonçel, tar, kamança, qarmon, truba, nağara, saz, qanun, xanəndəlik, vokal) tədris aparılır. Fikrət Əmirovun özü də daxil olmaqla, Qəmbər Hüseynli, Nəriman Əzimov, Zərif Qayıbov, Telman Hacıyev, Azad Əliyev və digər tanınmış musiqiçilərin çox hissəsi ilk musiqi təhsilini bu məktəbdə alıb.

Ölkəmizin bir çox şəhərlərində olduğu kimi, Fikrət Əmirovun adı Sumqayıtda da əbədləşdirilib. Sumqayıt RMI-nin tabeliyindəki Sumqayıt şəhər 5 nömrəli Uşaq musiqi məktəbi 1991-ci ildən fəaliyyət göstərir. 1992-ci ildə təhsil ocağına bəstəkarın adı verilib.

2011-ci ildə Bakı şəhərində Fikrət Əmirovun əbədləşdirilməsi məqsədilə heykəli qoyulmuşdur. Həmin heykəlin müəllifi Namiq Dadaşovdur.

Fikrət Əmirovun Bakı şəhərində heykəli

2018-ci ildə Xəzər Universitetində Konfrans-konsert mərkəzinə də Fikrət Əmirovun adı verilib.

Hər bir sənətkarın adının əbədləşdirilməsi özünün publisist səpkili yazıları, məqalələ-

ri və onun haqqında ədəbiyyatda, elmi tədqiqatlarda öz əksini tapır. Fikrət Əmirovun məqalələri və çıxışları, onun haqqında ədəbiyyat yetərinədir. Bununla belə, Fikrət Əmirov yaradıcılığı sonsuz bir ümmandır və daim tədqiqini tələb edir.

Hər hansı bir bəstəkarın yaradıcılığının musiqişünaslar tərəfindən tədqiqindən söz düşərkən ilk növbədə həmin bəstəkarın özünün musiqişünaslıq elminə, sənətinə ma-

li mülahizələr və fikirlər irəli sürmüşlər. Fikrət Əmirovun dövrü mətbuatda maraqlı çıxışları, elmi-publisist səpkili məqalələri onun "Musiqi səhifələri", "Musiqi aləmində" məqalələr məcmuəsində toplanmışdır. Bu gün bəstəkarın 100 illiyi ərəfəsində həmin kitabları əncib vərəqləyərkən böyük sənətkarın, Azərbaycan musiqisinin əsas sütunlarından biri olan bu maraqlı və istedadlı şəxsiyyətin yazılarını oxuyarkən onun musiqişünaslıq sənəti haqqında diqqətçəkən maraqlı fikirlərindən biri ilə rastlaşdıq. Yarım əsr bundan öncə yazılmış bu məqalədə Fikrət Əmirov Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin həmin dövrdəki nailiyyətlərindən əsl musiqişünas qələmi ilə bəhs edir. Bəstəkar bu çıxışın sonunda maraqlı bir fikri vurğulayır. Həmin fikri sitat gətiririk: "Hər hansı bəstəkarlıq məktəbini musiqişünaslıq elmindən kənar təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Bu, musiqi sənətinin son dərəcədə mühüm sahəsidir: mühümdür və milli musiqi yaradıcılığının həm professional, həm də folklor hissəsini əhatə edən nəzəri təlimi özündə cəmləşdirir; habelə geniş kütlə arasında musiqimizin ən yaxşı nailiyyətlərini təbliğ etmək vəzifəsini görür".

Musiqişünaslığa çox tələbkar və həssas tərzdə yanaşan Fikrət Əmirov məqalələrinin toplandığı "Musiqi

səhifələri" adlı kitabında ötən əsrin 60-cı illərin sonunda Azərbaycan musiqişünaslarının fəaliyyətindən bəhs edərək belə bir fikri qeyd edir:

"Son illərdə Azərbaycan musiqişünaslığında bir canlanma nəzərə çarpmaqdadır. Azərbaycan musiqisinə dair nəzəri və kütləvi xarakterdə əsərlər tez-tez nəşr olunmağa başlamışdır. Ancaq görülən işlər hələ kifayət deyil. Bəstəkarlarımızın yaradıcılığı geniş və əhatəli tədqiqini gözləməkdədir. Musiqişünaslarımız çoxlu nəzəri və estetik problemləri həll etməlidirlər. Onların mülahizələrində polemik qızğınlığın olması vacibdir; yeni əsərlər haqqında tənqidçilərin tez və fəal rəy söyləmələri zəruridir".

Fikrət Əmirovun bu məqalədə irəli sürdüyü mülahizələr çağdaş dövrümüzdə də çox dəyərli və aktual olub, bu günümüzə səsleşir. Bu gün

Azərbaycan musiqişünaslığında Fikrət Əmirov haqqında musiqişünaslıq ədəbiyyatı, bu böyük sənətkar haqqında məqalələr, oçerklər bələdçi-kitabçalar, dövrü mətbuatdakı çıxışlar, resenziyalar, kitablar, elmi-tədqiqat işləri saysız-hesabsız olsa da, yenə bəstəkarın yaradıcılığının müxtəlif açılmamış tərəflərinin araşdırılıb təhlil edilməsinə ehtiyac duyulmaqdadır. F.Əmirovun yaradıcılığı haqqında tədqiqatlar 1950-ci illərin başlanğıcından bu günə qədər davam edir. Musiqişünas, professor Fərəh xanım Əliyevanın təbirincə desək, əsərləri Azərbaycanın musiqi simvoluna çevrilən, "Müsəlman Şərqi musiqi irsini çağdaş üslub və təfəkkür tərzinə səviyyəsində bütün dünyaya tanıdan" bu böyük sənətkarın musiqisi müxtəlif rəqəmlərdən araşdırılmaqdadır.

Azərbaycan musiqişünaslığının inkişaf tarixində

Əmirovşünaslıq sahəsində əksər tanınmış musiqişünaslarımızın adları ilə rastlaşmaq mümkündür. Bu böyük siyahıda hətta keçmiş sovetlər məkanında tanınmış musiqişünaslardan biri, Şərqi musiqisinin görkəmli tədqiqatçısı Viktor Sergeyeviç Vinqradovun "Мир музыки Фикрета" ("Fikrətin musiqi dünyası") kitabının adı ilə də rastlaşırıq. Kompozisiya baxımından çox maraqlı olan bu kitabda musiqişünasın tam fərqli bir rəqəm seçərək, bəstəkarın tərcümeyi halından faktları, onun əsərlərinin səciyyəsinə müəllifin özü ilə dialoqlarda birləşdirir.

Fikrət Əmirov haqqında 70 il ərzində yazılmış elmi, publisist məqalələr, araşdırma və tədqiqatları bir yerə cəmləşdirsək, onların xronologiyasını tərtib etsək, çox maraqlı bir ardıcılıq alınır. Buradakı ardıcılıqda Azərbaycan musiqişünaslığında bəstəkarın yaradıcılığının tədqiqində müəyyən dövrləşdirməni tərtib etmək mümkündür. Təbiidir ki, hər bir dövrləşmə şərtidir. Biz sadəcə F.Əmirov musiqisinin tədqiqinin başlıca mərhələlərini əldə saxlayaraq, bu bölgünü aparmağı qərara almışıq. Onu da qeyd etməliyik ki, hər mərhələ eyni səviyyəli, bərabər pilləli olmayıb, kəmiyyət göstəricisi baxımından da müxtəlifdir.

Onu da qeyd etməliyik ki, Fikrət Əmirov haqqında çox gözəl bir bibliografiya 2012-ci

ildə Milli Kitabxana tərəfindən tərtib edilmişdir. Bu bibliografiyanın elmi redaktoru musiqişünas Zəmfira Abdullayevadır və bibliografiyada Fikrət Əmirovun həyat və yaradıcılığı haqqında ön sözü də Z.Abdullayeva yazmışdır. Bunu da qeyd etməliyik ki, Z.Abdullayeva həm də musiqişünas Solmaz Qasımova ilə birlikdə Fikrət Əmirov haqqında kitabın həmmüəlifidir.

Fikrət Əmirov haqqında ilk musiqişünaslıq tədqiqatlarının birinci dövrünü 1950-60-cı illər təşkil edir. Bəstəkarın "Nizami" simfoniyası, "Şur" və "Kürd-Ovşarı" kimi simfonik muğamları, eləcə də "Sevil" operasının yarınb ərsəyə gəlməsi mədəniyyətimizdə böyük əks-səda doğurmuşdur. 1954-cü ildə F.Əmirovun "Sevil" operası haqqında onun həmkarı, bəstəkar Əşrəf Abbasovun "Yeni Azərbaycan operası" məqaləsi dərc olunmuşdur.

1950-60-cı illərdə Fikrət Əmirovun yaradıcılığı əsasən rusdillə tədqiqatlarda işıqlandırılmışdır.

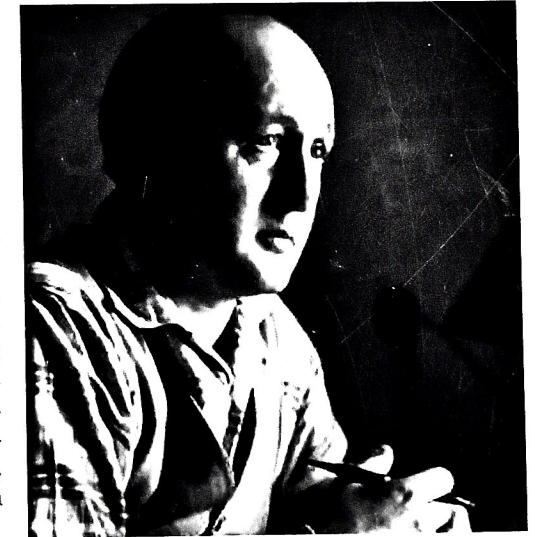
Musiqişünas Qəmər İsmayilovanın bəstəkarın həyat və yaradıcılıq yolunu işıqlandıran, eləcə də Danil Danilovun kitabları 1956-cı və 1959-cu illərdə nəşr olunmuşdur. 1961-ci ildə Moskvada rus dilində çox maraqlı bir məqalələr toplusu olan "Azərbaycan musiqisi" kitabı nəşr edilib. Toplu Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının bir qrup müəllimi tərəfindən hazırlanmışdır. Boris Zeydmanın bu topludakı "Azərbaycanda opera və balet" məqaləsində "Sevil" operası, D.Danilovun "Azərbaycan bəstəkarlarının simfonik yaradıcılığı" məqaləsində F.Əmirovun "Nizami" simfoniyası və simfonik muğamları təhlil edilmişdir.

Qeyd edək ki, "Sevil" operası haqqında D. Danilovun kitabı da 1957-ci ildə nəşr edilmişdir. 1960-cı illərdə Fikrət Əmirovun yaradıcılığı əsasən D.Danilov və D.Məmmədbəyovun tədqiqatlarında işıqlandırılır. F.Əmirov və E.Nəzirovanın həmmüəllif olduğu fortepiano konserti, simfonik muğamları D.Məmmədbəyov, "Nizami" simfoniyası isə D.Danilov tərəfindən tədqiq edilir.

Fikrət Əmirovun yaradıcılığının musiqişünaslıqda tədqiqinin ikinci mərhələsi 1970-90-cı illəri əhatə edir. Bu mərhələdə bəstəkarın fortepiano musiqisinə maraqlar artır. Pianoçu Zöhrab Adıgözəlzadənin 1979-cu ildə nəşr edilən "F.Əmirovun fortepiano miniatürləri" tədqiqatında (rus dilində) F.Əmirovun fortepiano üslubunun əsas aparıcı xüsusiyyətləri, ifaçılıq interpretasiyası, applikatura, dinamika, nüanslar, pedalizasiya məsələləri araşdırılır. Burada bəstəkarın proqramlı silsilələri – "Uşaq lövhələri", "12 miniatür" ilə yanaşı, e-moll variyasiyaları, iki prelüd də təhlil olunur.

Fikrət Əmirovun fortepiano musiqisi professor Tərlan Seyidovun 1930-70-ci illəri əhatə edən "Azərbaycan sovet fortepiano musiqisi" (rus dilində) tədqiqatında da işıqlandırılır. Onu da qeyd edək ki, müəllifin sonralar 2016-cı ildə nəşr olunan Azərbaycan dilində "XXI əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti" tədqiqatında bəstəkarın yaradıcılığına daha geniş yer verilir.

1980-ci illərdə Fikrət Əmirovun yaradıcılığını əhatə edən ədəbiyyatdan söz açarkən Svetlana Mirzəyevanın Fikrət Əmirov haqqında ki-

şəkildə araşdırılıb tədqiq edil-diyi rus dilində monoqrafiyası nəşr edilir.

Azərbaycan dilində Fikrət Əmirov yaradıcılığını əhatə edən məqalələr arasın-da professor, musiqişünas Fərəh xanım Əliyevanın işləri xüsusi qeyd edilməlidir. Musiqişünaslığın ən müxtəlif istiqamətlərində çox məhsuldar şəkildə çalışın Fərəh Əliyeva Fikrət Əmirov yaradıcılığına həsr edilmiş "Özümüzə qayıdanda böyük və məğrur oluruq", "Şərq-Qərb kontekstində XX əsr Azərbaycan musiqisinin yeni üslub istiqamətləri" məqalələrində Fikrət Əmirovun yaradıcılığını elmi-publist şəkildə araşdırmış, bəstəkarın yaradıcılığını gözəl bədii və obrazlı ifadələrlə şərh etmişdir: "Bəstəkar Şərq və Azərbaycan musiqisinin incisini mümkün qədər orijinala yaxın tərzdə qoruyub saxlamaqla çağdaş qiymətdə dünyaya tanıtdı". F.Əliyeva F.Əmirovun "Azərbaycan süitəsi", "Azərbaycan kapriçciosu"nun arxitektikasını bədii və obrazlı şəkildə xalçalarının əlvan kompozisiyası ilə müqayisə edir.

Son dövrdə Fikrət Əmirovun yaradıcılığının elmi-tədqiqat işləri, namizədlik dissertasiyalarında işıqlandırılması da geniş yer tutur.

İnarə Məhərrəmovanın "Fikrət Əmirovun yaradıcılığının üslub xüsusiyyətləri" namizədlik dissertasiyası da

tabçası, İmruz Əfəndiyevanın "Azərbaycan sovet mahnısı" tədqiqatı mütləq qeyd edilməlidir.

Qeyd olunan bu mərhələdə 1970-ci illərdə bəstəkarın "Gülüstən-Bayatı-Şiraz" simfonik muğamı, "Min bir gecə" baleti haqqında da bir sıra məqalələr dərc edilmişdir. "Советская музыка" jurnalının 1981-ci il №7 buraxılışında musiqişünas Validə Şərifovanın "Min bir gecə" baletinin dramaturgiyası və musiqi dilinə həsr olunan, eləcə də həmin müəllifin "Gülüstən-Bayatı-Şiraz" simfonik muğamı, Leyla Mehmandarovanın məqaləsi qeyd olunmalıdır. Həmin dövrdə "Gülüstən-Bayatı-Şiraz" simfonik muğamı haqqında "Azərbaycan gəncləri" (rus dilində) qəzetində Firəngiz Əlizadənin maraqlı məqaləsi dərc edilmişdir.

Həbibə Qaşqayın rus dilində Azərbaycan balet teatrının dramaturgiyası məsələlərinə həsr edilmiş tədqiqat işində F.Əmirovun "Nəsimi dastanı" baletinin səhnə təcəssümü məsələləri işıqlandırılır. "Min bir gecə" baletinin bir sıra xüsusiyyətlərinə dair açıqlamalar verilir.

XXI əsrin ilk onilliklərindən başlayaraq, Fikrət Əmirovun yaradıcılığına maraq daha da artmış, bəstəkar haqqında rus dilində tədqiqatlarla yanaşı, Azərbaycan dilində də bir sıra kitablar, məqalələr yazılmışdır. Musiqişünas Solmaz Qasımovanın 1908-88-ci illəri əhatə edən "Azərbaycan opera və baletinin tarixindən" monoqrafiyasında bəstəkarın səhnə əsərləri tədqiq edilir.

2000-ci illərdə musiqişünas Validə Şərifova-Əlixanovanın Fikrət Əmirov haqqında onun yaradıcılığının müfəssəl

Fikrət Əmirov yaradıcılığına həsr olunan elmi-tədqiqat işlərindəndir.

2012-ci ildə Fikrət Əmirovun 90 illik yubileyi münasibətilə musiqişünas Səadət Təhmirazqızının çox mükəmməl bir monoqrafiyası nəşr olunmuşdur. Bu dəyərli tədqiqat işində dahi bəstəkarın həyat və yaradıcılığı, əsərlərinin təhlili verilir. Bibliografiya özünəməxsus kompozisiya ilə fərqlənir. Belə ki, müəllif kitabı bir neçə bölməyə ayırmışdır: 1. Sənətə gələn yollar. 2. Fikrət Əmirov və Ü.Hacıbəyli irsi. 3. Fikrət Əmirov və xalq musiqisi. 4. "Sevil" operası. 5. F.Əmirovun baletləri. 6. F.Əmirovun simfonizmi. 7. Simfonik muğamlar. 8. Fikrət Əmirovun yaradıcılığında Azərbaycan mövzusu. 9. Vokal əsərləri. 10. Kamera-instrumental əsərlər. 11. Musiqili komediyalar. 12. F.Əmirovun musiqisi teatr tamaşalarında və kinofilmlərdə bölmələrində lakonik üslubda bəstəkarın yaradıcılığının müxtəlif tərəfləri işıqlandırılmışdır. Kitabın sonunda bəstəkarın həyat və yaradıcılıq yolunu əks etdirən fotosəkillər verilir.

Monoqrafiyanın fərqləndirici əlaməti ondan ibarətdir ki, burada bəstəkarın özünün bir sıra məqalələri və müxtəlif illərdə onun haqqında dərc olunan dövrü mətbuatdakı məqalələr təqdim edilir. Vokal əsərlər bölməsində bəstəkarın bir sıra mahnularının not mətni tam şəkildə verilir.

Məlum olduğu kimi, F.Əmirovun musiqisi həmişə xalq musiqisi xəzinəsindən qaynaqlanmış, bu xüsusiyyət daim musiqişünasların diqqət mərkəzində olmuşdur. Musiqişünas Cəmilə Həsənovanın "Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində milli ladların təzahürü" dərs vəsaitində F.Əmirovun əsərləri tədqiq edilərək araşdırılmışdır. 2021-ci ildə C.Həsənovanın

"Musiqi həyatımız" kitabında "F.Əmirov – Azərbaycan musiqisinin korifeyi" məqaləsi özünə yer almışdır.

F.Əmirovun zəngin və çoxşaxəli yaradıcılığı tədqiqat obyektini kimi çağdaş dövrümüzdə də mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Fikrət Əmirov "Sənət dostumuz" adlı məqalələrindən birində "bəstəkar haqqında söylənilən fikirləri təkrar etməkdən uzaqlaşmaq üçün musiqiçiləri yeni söz deməyə çağırırdı". Əminik ki, Azərbaycan musiqişünaslarının yeni nəslini öz sələflərinin F.Əmirov haqqında yazılan elmi-tədqiqatlarına dərinləndirən bələd olub öyrəndikdən sonra bu ölməz bəstəkar haqqında yeni sözlərin öz ifadəsini tapdığı mükəmməl işləri yaradacaqlar. Böyük bəstəkarın adının əbədiləşdirilməsinə bu, yeni nəslin öz töhfəsi olacaqdır.

Aytən BABAYEVA
Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə
doktoru, dosent